

NORGES HØYESTERETT

Den 25. august 2016 avsa Høyesterett dom i

HR-2016-01802-A, (sak nr. 2016/731), straffesak, anke over dom,

A (advokat Sveinung Eliassen)

mot

Den offentlige påtalemyndighet (kst. statsadvokat May-Britt Erstad)

STEMMEGIVNING :

- (1) Dommer **Noer**: Saken gjelder straffutmåling etter et helikopterhavari som skyldtes brudd på luftfartsregelverket og grovt uaktsom manøvrering.
- (2) A er en 51 år gammel mann som er pilot og medeier i X. Selskapet driver med helikoptertransport. Den 27. april 2013 var A hyret inn til å fly personer og utstyr opp en fjellside ovenfor Yskisenter i forbindelse med en konkurranse i frikjøring på ski. Derfra skulle skiløperne kjøre ned i en av rennene i fjellet.
- (3) Det var fint vær og gode siktforhold. Lasten ble dels lagt i korgene under helikopteret og dels inne i helikopteret. I tillegg til lasten var det tre personer og en hjelpemann ombord.
- (4) En liten stund etter at helikopteret tok av, fløy det over parkeringsplassen ved bunnen av skibakken. Piloten gjorde da en liten vippebevegelse med maskinen, som en slags hilsen til de som sto på bakken. Deretter begynte helikopteret oppstigningen.
- (5) Et stykke opp i fjellsida foretok A en brå manøver med helikopteret, mens helikopteret var mindre enn 150 meter over bakkenivå. Han trakk først nesa på helikopteret kraftig opp slik at helikopteret steg bratt, og deretter dreide han fartøyet inn i en 360 graders venstresving slik at det beveget seg raskt mot bakken i økende fart. Han klarte ikke å få

avsluttet manøveren i tide, og helikopteret styrtet. Fra avgang og til havariet gikk det i underkant av 2 ½ minutt.

- (6) Fartøyet fikk store skader. Blant annet ble halebommen slengt ca. 17 meter fra resten av helikopteret. Domfelte fikk noen mindre kutt i ansiktet og en hånd, en av passasjerene fikk et kutt i leggen og en annen fikk smerter i nakke/hals. Ut over det var det ingen personskade.
- (7) Det ble tatt ut tiltale mot A for tre overtredelser av luftfartsregelverket: flyging under fastsatt minstehøyde (150 meter), ulovlig akroflyging og manøvrering av helikopteret på en skjødesløs og hensynsløs måte.
- (8) Hardanger tingrett fant i dom av 19. mars 2015 A skyldig etter tiltalen og dømte ham til en straff av fengsel i 60 dager. En meddommer dissenterte og mente straffen burde være fengsel i 50 dager. Domsslutningen lyder slik:

"1. A, fødd 00.00.1965, blir dømd for brot på:

- Luftfartsloven § 14-13 første ledd jfr. luftfartsloven § 9-1 jfr. forskrift om luftrafikkregler av 7. februar 2003 § 3-5 nr. 1
- Luftfartsloven § 14-13 første ledd jfr. § 9-1 jfr. forskrift om luftrafikkregler § 2-10 nr. 4
- Luftfartsloven § 14-13 første ledd jfr. § 9-1 jfr. forskrift om luftrafikkregler § 2-6

til fengsel i 60 - seksti - dagar.

2. A, fødd 00.00.1965, blir dømd til å betale sakskostnader med kr. 5 000.

Varetekt kjem til frådrag med 5 – fem – dagar."

- (9) A anket til Gulating lagmannsrett, som i dom 16. desember 2015 fant ham skyldig etter tiltalen og fastsatte samme straff som tingretten. Dommen har slik domsslutning:

"1. A, født 00.00.1965, dømmes for overtredelse av:

- Luftfartsloven § 14-13 første ledd jfr. luftfartsloven § 9-1 jfr. forskrift om luftrafikkregler av 7. februar 2003 § 3-5 nr. 1
- Luftfartsloven § 14-13 første ledd jfr. § 9-1 jfr. forskrift om luftrafikkregler § 2-10 nr. 4
- Luftfartsloven § 14-13 første ledd jfr. § 9-1 jfr. forskrift om luftrafikkregler § 2-6 til fengsel i 60 – seksti – dagar.

Til fradrag i straffen går 5 – fem – dagar for utholdt varetekt, jf. strl. § 60.

2. A, født 00.00.1965, dømmes til å erstatte det offentlige saksomkostninger for lagmannsretten med kroner 5 000 – femtusen."

- (10) A anket til Høyesterett. Anken gjaldt lovanvendelsen og straffutmålingen. Høyesteretts ankeutvalg fremmet anken over straffutmålingen, mens anken forøvrig ble nektet fremmet.

- (11) A har for Høyesterett anført at straffen er blitt for streng ut fra rettspraksis og forholdene i saken. Han har videre vist til at politiet utsatte ham for kritikkverdig etterforskning innledningsvis, og at dette skulle ført til en lavere straff.
- (12) Påtalemyndighetens syn er at straffen på 60 dager fengsel er riktig.
- (13) *Mitt syn på saken*
- (14) Det skal utmåles straff for tre overtredelser av luftfartsregelverket.
- (15) Post I gjelder brudd på reglene om flyhøyde for helikopter. Forskrift om lufttrafikkregler (nå forskrift om lufttrafikk og operative prosedyrer), fastslo i § 3-5 nr. 1 at helikopter ikke må flys lavere enn 150 meter over bakken utenfor tettbygd strøk.
- (16) Lagmannsretten fant det bevist at helikopteret var nærmere bakken enn 150 meter under flygingen, og at A var vel kjent med regelverket og skjønnte at han fløy lavere enn tillatt.
- (17) Post II gjelder såkalt ulovlig akroflyging, det vil si en bevisst utført manøver med et luftfartøy "som medfører en brå forandring av luftfartøyets stilling, en uvanlig stilling eller en uvanlig fartsendring", jf. forskriften § 1-3. Slik akroflyging kan bare foretas når helikopteret er mer enn 600 meter over bakken, jf. § 2-10 nr. 4. A gjorde manøveren i mindre enn 150 meters høyde. Han handlet forsettlig.
- (18) Post III gjelder brudd på forskriften § 2-6, som setter straff for den som manøvrerer et luftfartøy "på en skjødesløs eller hensynsløs måte, slik at det kan bringe andres liv eller eiendom i fare eller medføre ulempe for andre, herunder unødig støy".
- (19) Lagmannsretten fant at også denne bestemmelsen var overtrådt, og at A handlet grovt uaktsomt. Den kraftige høyde- og retningsendringen på helikopteret hadde ingen fornuftig sammenheng med oppdraget som skulle utføres, men var – ifølge lagmannsretten – "sannsynligvis ... en respons på en bemerkning som Opsahl [en av passasjerene] kom med rett forut; at "det var deilig når det gynget".
- (20) Straffen for forholdene beskrevet i post I og II er bøter eller fengsel i inntil 2 år, jf. luftfartsloven § 14-13 første ledd. Straffen for overtredelsen i post III er bøter eller fengsel i inntil 6 måneder, jf. § 14-31. Som følge av reglene om konkurrans i straffeloven § 62 første ledd blir den samlede strafferammen fengsel i 4 år.
- (21) Til tross for at strafferammen for post III er den laveste, er det dette forholdet som er bærende ved straffutmålingen.
- (22) Det er lite sammenlignbar praksis om straffenivået. I Rt. 1989 side 466 hadde en flykaptein gjort en feil like før landing, slik at flyet falt ukontrollert mot rullebanen og ble sterkt skadet. Det var 102 passasjerer om bord, men ingen personer ble skadet. Høyesterett (flertallet av dommerne) ga domsutsettelse. Saken er ikke sammenlignbar med vår sak.
- (23) Borgarting lagmannsretts dom LB-2007-109263 gjaldt en helikopterfører som fløy inn i Hønefoss sentrum og landet på en parkeringsplass for å hente en mobiltelefon som han

hadde glemt. Han fikk 14 dager ubetinget fengsel. Også denne saken er annerledes, ved at uaktsomheten og skaderisikoen var mindre.

- (24) I saken i Rt. 1983 side 871 satte Høyesterett straffen til ubetinget fengsel i 26 dager for en bilfører som foretok en forbikjøring rett før en bakketopp og kolliderte med en møtende bil. Det oppsto ikke nevneverdig personskade. Saken er sammenlignbar med vår sak ved at føreren handlet grovt uaktsomt, og at kjøringen hadde et stort skadepotensiale.
- (25) Helikopterflyging kan sammenlignes med annen yrkestransport. Høyesteretts ankeutvalgs beslutning i Rt. 2010 side 1290 gjaldt en bussjåfør som hadde kjørt bussen på en kvalifisert klanderverdig måte slik at det oppsto alvorlig personskade. Anken fra bussjåføren over straffutmålingen førte ikke fram, og ankeutvalget uttalte i avsnitt 19 at det klart ikke var noe misforhold mellom den straffbare handlingen og den idømte straffen på fengsel i 30 dager.
- (26) I Rt. 2012 side 1453 ble straffen 60 dager fengsel for en trailersjåfør som ikke var tilstrekkelig oppmerksom i et veikryss og kjørte på en kvinne som omkom. I begge de to sistnevnte sakene oppsto det alvorlig personskade, og de er derfor ikke direkte sammenlignbare.
- (27) Av interesse er reglene i straffeloven 1902 § 148 som rammer den som forsettlig forårsaker blant annet jernbaneulykke eller luftfartsulykke (i hovedsak videreført i nåværende straffelov § 355). Bestemmelsen har en strafferamme på 21 år fengsel, og rammer større ulykker som lett kan føre til tap av menneskeliv eller skade på eiendom. Uaktsom overtredelse straffes med fengsel i opptil 3 år, jf. § 151 (någjeldende straffelov § 356).
- (28) Oppsummeringsvis må det sies at rettskildene gir relativt lite veiledning for straffutmålingen i vår sak. Ulykker som dette kan da også være svært forskjellige både med hensyn til skyld og skadeevne.
- (29) Ved fastsettelsen av straffen innenfor de rammer som følger av rettskildene, tar jeg utgangspunkt i skaderisikoen ved handlingen, forgåelsens skadepotensiale og domfeltes skyld.
- (30) Risikoen for at As akroflyging skulle føre til havari var åpenbar. Manøveren ble påbegynt mens helikopteret var lavt over bakken, i sterkt stigende terreng og med relativt liten flyhastighet.
- (31) Skadepotensialet var dessuten stort, slik det regelmessig vil være ved havari med fly og helikopter. Det var fem personer i helikopteret. Bare tilfeldigheter gjorde at ingen ble alvorlig skadet eller døde. Om fartøyet hadde truffet en stein eller tatt fyr, kunne utfallet blitt langt alvorligere. På den annen side skjedde flygingen i utmark, og det var ikke fare for andre mennesker enn dem som var ombord. Ulykken førte imidlertid til omfattende materiell skade ved at helikopteret ble ødelagt.
- (32) A var "yrkessjåfør" og hadde ansvaret for sikkerheten til passasjerer og last. Det må forventes at en yrkesutøver kjenner reglene på sitt arbeidsområde og følger dem, og særlig gjelder det sentrale regler som er gitt for å ivareta sikkerheten, slik som her, jf. til sammenligning Rt. 2009 side 1079 avsnitt 18.

- (33) Lagmannsretten har karakterisert manøvreringen som skjødesløs og hensynsløs. Den hadde ikke noe fornuftig formål, men var motivert av et ønske om å gi passasjerene en spennende opplevelse.
- (34) Undersøkelser som Statens havarikommisjon for transport gjorde i saken, tyder på at liknende type adferd ikke er helt uvanlig blant helikopterpførere. I rapporten datert 27. mai 2014 heter det:
- "En gjennomgang av SHTs [Statens havarikommisjon for transport] undersøkelsesrapporter viser at det gjennom årene har skjedd flere helikopterulykker hvor unødvendig brå manøvrering i lav høyde har vært en faktor. Dette har ofte vært motivert av et ønske om å gi passasjerene en mer spennende opplevelse. ...**
- I forbindelse med sistnevnte undersøkelse foretok SHT en anonym spørreundersøkelse for å kartlegge tilbøyeligheten til aggressiv manøvrering eller annen risikoatferd blant flygere i innenlands helikoptervirksomhet. Undersøkelsen viste at det kun var 12 % av flygerne som svarte at de aldri hadde vært med på å fly ekstra lavt og/eller manøvrert heftig for å gi passasjerene en god opplevelse."**
- (35) Oppdagelsesrisikoen er dessuten lavere her enn ved andre typer trafikkovertrødelser. Allmennpreventive hensyn trekker derfor i retning av en streng reaksjon.
- (36) Gitt risikoen for skade og de små marginene som piloten opererte med da han satte i gang manøveren, mener jeg at en straff av fengsel i 60 dager – som tingretten og lagmannsretten fastsatte – er passende som et utgangspunkt. Det er utvist grov uaktsomhet av en yrkesutøver med et særlig ansvar for andres sikkerhet.
- (37) I skjerpene retning legger jeg vekt på at A i 2007 ble fratatt flysertifikatet en periode for lignende forhold og måtte gå opp til ulike sertifikatprøver før han fikk det igjen.
- (38) Jeg legger også noe vekt på at akroflyging ikke er tillatt med den aktuelle helikoptertypen.
- (39) I formildende retning trekker at saken har blitt relativt gammel – det er nå om lag 3 år og 4 måneder siden havariet skjedde. Selv om A ikke har gitt noen tilståelse, og selv om det nødvendigvis må ta noe tid med tekniske undersøkelser mv., mener jeg totaltiden her er for lang.
- (40) I tillegg må det legges vekt på at A ikke fikk tilbake flysertifikatet etter at suspensjonsvedtaket var gått ut. Dette førte til at han ulovhjemlet var uten sertifikat og dermed var fratatt muligheten for å utøve sitt yrke i vel 2 måneder.
- (41) De skjerpene og formildende forholdene i saken balanserer hverandre, og jeg har kommet til at straffen på 60 dager da kan bli stående.
- (42) Tiltalebeslutningen og domfellelsen for post III er angitt å gjelde overtredelse av luftfartsloven § 14-13. Uaktsomme overtredelser straffes imidlertid etter § 14-31. På dette punktet må domsslutningen endres. I tillegg er det i slutningen ikke vist til straffeloven § 62. Av disse grunner utformes ny domsslutning for punkt 1.
- (43) Jeg stemmer for denne

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at domsslutningen punkt 1 skal lyde:

1. A, født 00.00.1965, dømmes for overtredelse av:
 - Luftfartsloven § 14-13 første ledd jf. luftfartsloven § 9-1 jf. forskrift om lufttrafikkregler av 7. februar 2003 § 3-5 nr. 1
 - Luftfartsloven § 14-13 første ledd jf. § 9-1 jf. forskrift om lufttrafikkregler § 2-10 nr. 4
 - Luftfartsloven § 14-31 første ledd jf. § 14-13 jf. § 9-1 jf. forskrift om lufttrafikkregler § 2-6

alt sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd til en straff av fengsel i 60 seksti – dager.

Til fradrag i straffen går 5 – fem – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 60.

(44)	Dommer Bergh:	Jeg er i det vesentlige og i resultatet enig med førstvoterende.
(45)	Dommer Ringnes:	Likeså.
(46)	Dommer Bårdsen:	Likeså.
(47)	Dommer Tønder:	Likeså.
(48)	Etter stemmegivningen avsa Høyesterett denne	

D O M :

I lagmannsrettens dom gjøres den endring at domsslutningen punkt 1 skal lyde:

1. A, født 00.00.1965, dømmes for overtredelse av:
 - Luftfartsloven § 14-13 første ledd jf. luftfartsloven § 9-1 jf. forskrift om lufttrafikkregler av 7. februar 2003 § 3-5 nr. 1
 - Luftfartsloven § 14-13 første ledd jf. § 9-1 jf. forskrift om lufttrafikkregler § 2-10 nr. 4

- Luftfartsloven § 14-31 første ledd jf. § 14-13 jf. § 9-1 jf. forskrift om lufttrafikkregler § 2-6

alt sammenholdt med straffeloven § 62 første ledd til en straff av fengsel i 60 seksti – dager.

Til fradrag i straffen går 5 – fem – dager for utholdt varetekt, jf. straffeloven § 60.

Riktig utskrift bekreftes: